

Je libo kančí guláš po černobylsku?

Představte si, že jste na dovolené na Šumavě, příjemně unaveni po celodenní túře usedáte v hospodě k jídelnímu lístku, a protože jsou zrovna dnes zvěřinové hody, padne vám do oka kančí guláš. Divoké prasce vykrmené „bio“ šumavskými bukvicemi, kořínky a hlízami musí být zážitek, který potěší i toho nejnáročnějšího gurmána. Divoká prasata ráda ryjí v zemi a hledají při tom různé hlízy a houby. Na Šumavě i na druhé straně v Bavorských lesích se v zimním období jedná hlavně o houbu jelenku obecnou (*Elaphomyces granulatus*), kterou se vám v lese podaří najít, jen když ji zvěř vyhrabe. A právě tam – pod zemí, kde tato oblíbená potrava divočáků roste, najdeme dědictví radioaktivní havárie, která se udála nedaleko ukrajinského Černobylu před bezmála 30 lety – radioaktivní cesium a stroncium.

čas smyty deštěm do půdy, kde částečně zůstaly dodnes. Co se tam s nimi dělo dál?

Bezprostředně po výbuchu černobylské jaderné elektrárny byl největším zdravotním rizikem jód (izotop ¹³¹I) s poločasem rozpadu 8 dnů. (Měřitkem stability radioaktivního prvku je doba, za kterou se rozpadne právě polovina jader. Tato doba se označuje jako poločas přeměny nebo také poločas rozpadu. Může být definován jako časový úsek, během něhož se původní aktivita prvku sníží na polovinu.) Dnes budí největší obavy kontaminace půdy izotopy stroncia ⁹⁰Sr a cesia ¹³⁷Cs, které mají poločas rozpadu kolem 30 let. Nejvyšší koncentrace ¹³⁷Cs byly nalezeny v povrchových vrstvách půdy, kde jsou absorbovány rostlinami, hmyzem a houbami a dostávají se tak do místního potravního řetězce. Předpokládá se, že hlavním způsobem odstranění kontaminace bude přirozený rozpad ¹³⁷Cs na stabilní izotop barya ¹³⁷Ba, protože vymývání deštěm a povr-

„TO TENKRÁT JEŠTĚ ROSTLY HOLKÁM VLASY, TO BYLO PŘED TÍM VEJBUCEM...“

Je neuvěřitelné, že Michal Prokop tento svůj hit (Kolej Yesterday) složil jako by v předtuše černobylské havárie, která se stala až o dva roky později – v noci z 24. na 25. dubna 1986. Radioaktivní mrak, který se po výbuchu vznesl nad jadernou elektrárnu, byl rozptýlen po Evropě v závislosti na počasí. Kvůli počátečnímu informačnímu embargu ze strany Sovětů došlo k prvním zjištěním, že něco není v pořádku, až 27. dubna, a to nikoliv v SSSR ale ve Švédsku, kde pracovníci Forsmarkské jaderné elektrárny (přibližně 1100 km severozápadně od Černobylu) našli radioaktivní částice na svém oblečení. I u nás byly naměřeny zvýšené

hodnoty radioaktivních látek, vše se však drželo z politických důvodů pod pokličkou. Alespoň základní pravidla dodržena byla – do obchodů se přestala dodávat především listová zelenina ze zasažených oblastí a také prodej výrobků z čerstvého mléka byl omezen. Radioaktivní částice spadly na zem a byly po

chovou vodou se ukázalo jako zanedbatelné.

Z listů a tráv byly tedy radioaktivní látky smyty deštěm do půdy, tudíž vysoká zvěř spásající povrchovou zeď je izotopy stroncia a cesia nezasažena. Horší je to, jak již bylo zmíněno, s černou zvěří hledající potravu i v zemi. Na rozdíl od České

Jelenka obecná (*Elaphomices granolatus*) –
pochoutka divočáků

republiky se v Bavorsku nedlouho po černobylské jaderné havárii začalo kančí maso po vyvrnutí posílat ihned na test radioaktivity. To platilo a platí ze zákona bez výjimky pro každé zastřelené divoké prase. Který lovec to nedodrží, dopouští se trestného činu a kromě udělení pokuty přijde i o zbrojní pas.

U nás nejenže donedávna podobné měření nebylo povinné, ale vlastně ho nikdo ani nevyžadoval a nebylo zvykem, aby vůbec probíhalo. Richard Bílý, ředitel plzeňské veterinární správy uvádí, že v roce 2011 byl náhodně zkontrolován divočák ulovený na Šumavě, u kterého byla zjištěna nadlimitní hodnota radioaktivity. Divočák sedmkrát překročil bavorskou normu. A jak ukázaly testy u dalších ulovených prasat, rozhodně nešlo o výjimku. Radioaktivita se v celé republice prověřuje ročně u 26 vzorků, přitom nejde jen o černou zvěř, u které jsou nálezy nad přípustnou hranicí nejpravděpodobnější. V Národním parku Šumava, respektive ve třech příhraničních honitbách

spadajících pod tento park, jsou po těchto zkušenostech plošně vyšetřováni všichni ulovení divočáci. Testy i případnou likvidaci platí správa parku. V okolních honitbách to už je ovšem na myslivcích. Nikdo také nemůže dokázat, že v restauraci, kde mají ověření o provedení testu radioaktivity masa uloveného divočáka, nezpracovali pod tímto testem divočáky dva. Lze také provést genetické testy masa, aby se dokázalo, zda pochází z jednoho kusu, to však nespadá do běžné praxe.

Představa, že jíme maso, do kterého se složitým řetězcem dostaly částice kdysi uzavřené v jaderném reaktoru, je bezesporu hrozná. Člověk si okamžitě představí, že do roka dostane rakovinu.

A i když předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost Dana Drábová tvrdí, že „každá katastrofa v dějinách technické civilizace přináší zlepšení, stejně tak to bylo i při předchozích haváriích v jaderném sekoru, to znamená při Three Mile Islandu a při Černobylu“ (www.rozhlas.cz/zpravy 11.3.2012), vy však součástí tohoto experimentu být určitě nechcete. Profesor Ústavu biochemie, chemie a biofyziky VFU v Brně Petr Dvořák tvrdí, že radioaktivita ve svalovině divočáků může být rizikovým faktorem, co se týče vzniku rakoviny, pouze pokud by konzument snědl více než přibližně 40 kg kontaminovaného masa za rok. Významným faktorem je i dědičná dispozice ke vzniku rakoviny a imunita jedince. Zajímavá je i rada profesora Dvořáka, jak maso radioaktivity zbavit: „Stačí jej uvařit v tlakovém hrnci, takový proces sníží radioaktivitu

na polovinu, v případě opakovaného vaření dokonce až o 70 procent“. Až tedy jednou budete vařit doma v papiňáku guláš z divočáka, který neprošel žádným testem na radioaktivitu, a nebudete-li si jisti, že poločas rozpadu izotopu stroncia a cesia již vypršel, můžete vařit maso tak dlouho, až se bude rozpadat, a pak zavolat na hosty: radioaktivita byla snížena nejméně na polovinu, oběd je hotov. Jako na potvoru se pak ukáže, že většina vašich hostů jsou vegetariáni a vám zbude 40kg guláše na mrazáku. Pak nezbyvá než pozvat někdy Danu Drábovou a při obědě probrat zlepšení, které přinese některá budoucí katastrofa v dějinách naší technické civilizace.